

Ruukin historia

1630 – Ruukki perustetaan

Antskogin ruukin perustajana pidetään saksalaissyntyistä turkulaiskauppiasta Jacob Wollea (Wulff). Ruukki Antskogin kylään kuuluneessa koskessa mainitaan Wollen omistamana ensimmäisen kerran vuonna 1630. On kuitenkin mahdollista, että ruukin rakentaminen oli aloitettu jo 1620-luvun puolivälissä ja Wolle ainoastaan jatkoi kesken jääneitä töitä.

Antskogiin rakennettiin aluksi vain masuuni ja kankirautavasara kaksine ahjoineen. Kun Wolle vuokrasi valtioita myös Mustion ruukin, olivat Antskogin ja Mustion masuunit yleensä vuorotellen toiminnassa. Myös Antskogia perustettaessa on todennäköisesti uskottu suomalaisten vuorimalmiesiintymien runsauteen. Wollen tiedetäänkin jo 1630-luvun alussa louhineen "Antskogin rautavuoreksi" kutsuttua malmiesiintymää ruukin lähellä. Hyvin pian kuitenkin Antskogin pääraaka-aineena oli Ruotsin Utön malmi, joskin myös Lohjan Ojamon kotimaista malmia sulatettiin.

1647 – Ruukki laajenee, ensimmäinen kirkko

Niin Antskog, Mustio kuin pääosa Ojamon kaivoksestakin siirtyivät 1647 Wollen kilpailijan, hollantilaissyntyisen turkulaiskauppiaan Peter Thorwösten omistukseen. Samana vuonna Thorwöste sai luvan perustaa molempiin ruukkeihin manufaktuuripajan ja valimon. Antskogiin rakennettiin myös nippuvasarapaja 1660. Sen sijaan ruukin masuuni lopetti toimintansa pian sen jälkeen, kun Thorwöste oli 1649 rakennuttanut Fiskarsin masuunin liikenteellisesti edullisemmalle paikalle lähemmäs merta. Myös ruukinkirkon rakentaminen aloitettiin, mutta se valmistui vasta hänen leskensä aikana 1665. Kirkko sai, ehkä osittain Peter Thorwösten muistoksi, nimen St. Peters kyrka. Sen tilalle valmistui uusi ristikirkko 1766, mahdollisesti osin aikaisemman kirkon hirsistä hyödyntäen. Ruukkiseurakunta lakkautettiin 1770-luvulla, ja Antskogin kirkko siirrettiin Perniön Kosken rautaruukille. Se on säilynyt pääpiirteissään Antskogin aikaisessa asussaan. Antskogin ruukkiihteisöön kuului 1650, masuunin vielä ollessa toiminnassa, noin 80 yli 15-vuotiasta asukasta. Työntekijöiden joukossa mainitaan mm. masuunimestari, padanvalaja, kaksi pistooliseppää, hienoseppä, pyöräseppä, useita vasaraseppiä, rakennusmestari, miilunpolttajia, hiilenpolttajia jne.

1669 – Toiminta hiipuu

Peter Thorwösten poika sai Antskogin ja Fiskarsin ruukit perintönä 1669. Antskogin kankivasarapaja paloi 1683, ja sitä korvaamaan perustettiin Viipurin lähelle Joan (Juvankosken) ruukki. Niinpä Antskogissa oli 1700-luvun alussa enää pienehkö nippuvasarapaja. Ruukit vaihtoivat jälleen omistajaa 1712, mutta maisteri, myöhemmin Turun yliopiston fysiikan professori Johan Thorwöste joutui jo seuraavana vuonna pakenemaan venäläisten sotilaiden tieltä.

1733 – Isonvihan jälkeen uusi alku

Isonvihan loputtua Antskogissa oli jäljellä vain kirkko, pari aittaa ja muutama asuinrakennus. Vuonna 1733 Thorwöste sai ruukkinsa myydyksi skotlantilaissyntyiselle tukholmalaiskauppiaille John Montgomerielle, joka heti ryhtyi jälleenrakennustöihin. Uusi hirsinen kankivasarapaja valmistui Antskogiin 1734. Vasarapajan erikoisuutena oli, että ensimmäistä kertaa Suomessa takkirauta taottiin kankiraudaksi ns. vallonimenetelmällä. Uuden taidon osaavat sepät Montgomerie tuotti Ruotsista, omistamiltaan Skebon ja Forsmarkin ruukeilta. Valloniahjoissa voitiin samassa ajassa valmistaa lähes kaksi kertaa enemmän

kankirautaa kuin tavallisissa saksalaisahjoissa. Toisaalta raudanhäviö oli 14 % suurempi kuin saksalaisahjoissa ja myös työntekijöitä tarvittiin enemmän. Pelkästään vallonitaantaan soveltuvien 4 kippunan painoisten pitkien takkirautaharkkojen kuljetus Fiskarsin masuunilta vaati 8-10 miestä. Niin kauan kuin Montgomeriella oli käytössään hyvälaatuista Dannemorán malmia, saatiin Antskogin vallonirauta kuitenkin myydyksi Englantiin huomattavasti parempaan hintaan kuin tavallinen kankirauta. Myöhemmin raaka- aineena jouduttiin käyttämään muuta kuin Dannemorán malmia ja valloniraudan laatu huononi ratkaisevasti. Antskogin vuosituotannoksi määrättiin 1748 yhteensä 1207 kippunaa.

1752 – Pakkomyyntejä ja vararikkoja

Rahavaikeuksiin joutuneen Montgomerien oli 1752 pakko myydä ruukkiyhtiönsä, johon nyt kuuluivat Antskogin ja Fiskarsin lisäksi myös Kosken ja Kullan ruukit, tukholmalaiskauppiaille Charles ja William Tottielle. Kolme vuotta myöhemmin ruukit joutuivat kauppaneuvos Robert Finlaylle ja ratsumestari John Jenningsille. Kun Finlay 1762 tehdyllä sopimuksella otti yksin haltuunsa Suomessa olevat ruukit – useiden ruotsalaisten ruukkien lisäksi – oli hänen omistuksessaan myös Orisberg, Oravainen, Kimo ja Männäinen. Mitään oleellisia uudistuksia ei Finlayn aikana Antskogissa tehty.

Finlay teki vararikon 1771, Ruotsi-Suomea koetelleen yleisen taloudellisen kriisin lannistamana. Amsterdamilaiselta Jean ja Carl Hasselgrenin kauppahuoneelta useimmat hänen ruukkinsa siirtyivät tukholmalaiselle tukkukauppiaille ja ruukinpatruunalle Bengt Magnus Björkmanille. Jo ennen tätä kauppaa (1779) Antskogin vallonitaonta lopetettiin ja kankiraudan taonta siirrettiin kokonaan Fiskarsiin. Vallonitaontaa ei Suomessa myöhemminkään kokeiltu.

1765 – Rautakaudesta kuparikauteen

Hiljaiseloa viettäneessä Antskogissa, kuten monissa muissakin Björkmanin ruukeissa, siirryttiin 1700-luvun lopulla ”kuparikauteen”. Jo 1760-luvulla oli Finlay hankkinut itselleen Orijärven kuparikaivoksen osake-enemmistön ja perustanut 1765 Kärkelän kupariruukin. Kun Björkman oli hankkinut itselleen Kärkelän lisäksi myös loput Orijärven osakkeista, kohotettiin kuparin tuotantoa huomattavasti. Kuparin jalostuslaitoksia perustettiin Kärkelän lisäksi Antskogiin, Koskelle ja Fiskarsiin. Antskogin entiseen vallonipajaan asennettiin aluksi kasarruslaitos (raakakuparin puhdistuslaitos) ja kaksi vuotta myöhemmin survinlaitos ja huuhtomo (malmin rikastuslaitos). Jo 1788 kasarruslaitos siirrettiin valvontasyistä Kärkelään. Koskenjoen perkauksen jälkeen malmi voitiin kuljettaa Orijärven kaivoksesta Antskogin survinlaitokseen ja huuhtomoon proomuilla suurimman osan matkaa. Kaikki Björkmanin kuparinjalostuslaitokset valmistivat vuonna 1804 yhteensä 107,6 tonnia kuparia. Tämän huippuvuoden jälkeen tuotanto kuitenkin vähitellen laski.

1822 – Apteekkari rakentaa sulkua

Marraskuussa 1822 Bengt Magnus Björkmanin poika Bengt Ludvig myi Fiskarsin, Antskogin, Kosken ja Kärkelän ruukit, Orijärven kaivoksen ym. turkulaiselle apteekkarille John Jacob Julinille. Antskogissa oli tällöin survinlaitoksen ja huuhtomon lisäksi myös pieni kuonauuni, jossa sulatettiin rautaa vanhoista vallonikuonakasoista. Tämä uuni oli käytössä ilmeisesti vain 1820-luvun alkupuolella. Malmiproomujen kulun helpottamiseksi mm. Karjalohjan MalMBERGETIN kaivokselta Julin rakensi 1824 Antskogiin sulun ja kaksi vuotta myöhemmin toisen sulun Kosken ruukin lähelle. Julin itse piti sulkua Suomen ensimmäisinä. Kunnia ensimmäisestä sulkukanavasta kuuluu kuitenkin Mustion ruukinpatruuna Henrik Johan Kreijlle, joka arkistolähteiden mukaan rakennutti 1745 kaksi sulkua Mustionjokeen. Ne olivat kuitenkin hyvin lyhytikäisiä. Antskogin vanhoissa laitoksissa rouhittiin kesän 1829 aikana noin 6000 kippunaa Orijärven vähäkuparista malmia. Siitä saatiin huuhtomossa noin 400 kippunaa 2 – 2 2/3 % sulatuskelpoista rikastetta. Rikaste

kuljetettiin talven aikana Kärkelään sulatettavaksi. Kun huuhtomon lietelaatikat 1820-luvun lopulla vaihdettiin tehokkaampiin tärypöytiin, saatiin rikasteen kuparipitoisuus parhaimmillaan nousemaan 4-5 %:iin.

1860 – Lyhyt nousukausi ennen loppumista

Julin kuoli maaliskuussa 1853, ja seuraavat kolmetoista vuotta hänen ruukkejaan hoiti holhoojahallitus. Kun perinnönjako tehtiin 1866, sai Antskogin – Fiskarsin, Kärkelän ja Orijärven ohella – Julinin vanhin poika Emil Lindsay von Julin. Tällöin oli Antskogin vanhentuneessa, 1802 uudelleen rakennetussa kupariruukissa 18 survinta ja kuusi tärypöytää. Ruukki työllisti 8-13 työntekijää.

Vielä 1860-luvulla oli kuparin tuotannossa lyhyt nousukausi ja Antskogin kuparihytti rakennettiin uudelleen 1868-69. Vanha rouhinasara korvattiin nyt turbiinin käyttämällä rouhinkoneella (nk. Blaken pienentäjä). Uudessa lautaisessa kuparihytissä oli 20 survinta ja entiseen tapaan kuusi tärypöytää. Jo uutenakin vanhentunut laitos pystyi vuodessa rikastamaan 20 000 kippuntaa kuparimalmia. Ajoittain Antskogissa rikastettiin myös sinkki- ja lyijymalmeja.

Kuparilaitoksen toiminta loppui 1880. Jo 1875 E.L. von Julin oli joutunut luovuttamaan tehtaansa velkojilleen, mutta hän sai johtavan aseman 1883 perustetussa Fiskars Aktiebolaget -yhtiössä. Vielä 1900-luvun alussa oli toimintansa lopettanut kuparihyttirakennus pystyssä.

1900 – Tohveleita ja ulstereita

Teollinen toiminta jatkui Antskogissa kuitenkin edelleen. Jo vuonna 1839 John Jacob Julin (aateloituna von Julin) oli saanut luvan verkatehtaan sekä vanutus- ja värjäyslaitoksen perustamiseen ruukin yhteyteen. Verkatehtaan kivinen tehdasrakennus valmistui 1841 ja oli vuoteen 1849 asti vuokralla eri yrittäjillä. Tehdasta laajennettiin 1847 laitoksella silkki-, villa-, pellava- ja pumpulikankaiden väreillä painamista varten”. Kun Antskogin tehdaslaitoksia yritettiin myydä 1879, siellä oli kuparilaitoksen ja myllyn lisäksi myös pieni villakehräämö, kutomo ja värjäämö. Antskogissa oli ennen vuosisadan vaihdetta jo triכוןvalmistuslaitoskin. Tulipalo hävitti vanhan verkatehtaan 1900, mutta kaksi vuotta myöhemmin perustettu Antskogin Verkatehdas Osakeyhtiö (Antskog Klädesfabrik Ab) rakennutti samalle paikalle suuren tehdasrakennusryhmän. Sarka-, tohveli-, ulsteri- ja pukukankaiden valmistukseen erikoistunut tehdas työllisti 1900-luvun alkuvuosina 115 työntekijää. Tehdas lopetti toimintansa 1959.

1959 – Koneet pysähtyvät

Suomen villateollisuus oli 1950-luvulla ajautunut vaikeuksiin. Oli pakko suorittaa alan tervehdyttäminen. Osana tähän kuului ilmeisesti Antskogin Verkatehtaan eliminoiminen. Antskogin tehtaan työllisyys oli hyvä, joten johto suhtautui luottavaisesti tulevaisuuteen, vaikkakin työntekijöidenkin piirissä oltiin perillä alan yleisestä tilanteesta.

Yhtiö oli velkaantunut eräistä investoinneista johtuen. Rahoittajapankin taholta tullut lainan irtisanomiskirje tuli silti täytenä yllätyksenä. Ilmoitus konkurssista tuli maaliskuun alussa, ja maaliskuun 9. päivänä 1959 koneet pysähtyivät. Työttömiksi jäi 220 työntekijää, joista 170 asui Pohjan kunnassa ja 50 Karjalohjalla.

1960 – Nimismies toimittaa pakkohuutokaupan

Kiinteistöjen pakkohuutokauppa toimitettiin Antskogin tehtaan konttorissa 19.4.1960. Läsnä oli runsaasti työntekijöitä ja kyläläisiä. Toimitusta johti nimismies H. Knape.

Varsinaisia tarjoajia oli vain muutama, Wihuri-yhtymä Oy sekä apulaisjohtaja Reino Jokilehto, kumpikin Helsingistä, kilpailivat viimeisinä. Viimeksi mainittu oli MAKO Osakeyhtiön palveluksessa. Fiskars Oy:n edustajaa ei vastoin odotuksia paikalle ilmaantunut. Wihuri-yhtymän edustajan valtuutus päättyi ja Reino

Jokilehdon tarjoama summa ratkaisi kisan. Työntekijät olivat heti kyselemässä kuka varsinainen ostaja oli ja oliko hän myös tarjoamassa heille työtä. Kiinteistöt, joita oli useampia, ostettiin perustettavan yhtiön nimiin, eli Oy Antskog Ab, jonka osakekannan omisti MAKO Osakeyhtiö Helsingistä. Oy Antskog Ab sulautettiin myöhemmin fuusion kautta MAKO Osakeyhtiöön. Konkurssipesän koneet, kalusto sekä varastossa olleet tuotteet, kankaat ja muut tarvikkeet olivat vaihtaneet omistajaa jo aikaisemmin.

Kiinteistöt käsittivät 45 hehtaarin maa-alueet sekä teollisuusrakennuksia, myös lukuisia puisia asuinrakennuksia sekä kaksi vesivoimalaa. Rakennusten kunto oli välttävä.

Uusi omistaja

MAKO Osakeyhtiö oli v. 1920 perustettu Helsingin Vallilassa toimiva metalliteollisuuslaitos. Päätuotteet olivat palokalustot, pumput ja teollisuusventtiilit, joita se vei myös Neuvostoliittoon. Työntekijöitä oli n. 150 henkilöä. Yhtiön omistaja oli vuodesta 1932 kauppaneuvos Rich. Lindgren (1902 – 1967), joka toimi myös yhtiön toimitus- johtajana vuoteen 1964. Samaan konserniin kuuluivat Oy Veljekset Kulmala Ab (paloautovalmistusta, palokalustoa ja -ruiskuja), Konetehdas Leonard Lindelöf Oy (työkaluja, käsiporia, suuntaisruuvipuristimia ym.), Heteka Oy (metallisänkyjä, varastohyllyjä, kassakaappeja ym.), Hangon Teollisuus Oy (huonekaluja, suksia ym.). Antskogin kiinteistöjen hallit tarvittiin oman tuotannon tulevia laajennuksia varten.

Uusi aikakausi

Metallityöstökoneita siirrettiin hiljakseen tyhjentyneisiin saleihin, alussa sorveja ja muita työstökoneita. Paloautojen koreja rakennettiin huomattavia määriä sekä armeijalle että palokunnille. Samoin suksisiteitä, lastenvaunuja ja -rattaita, heteka-rautasänkyjä ja paloruiskuja. 1960-luvun keskivaiheilla alkoi käsisammuttimien sarjavalmistus ja vielä 1970-luvulla olivat MAKO-sammuttimet markkinajohtajana maassamme. Tehtaalla oli täydellinen niklaamo sekä 2 maalaamoja. Omat sähkölaitokset tuottivat noin 1/3 sähköntarpeesta. Työntekijämäärä oli enimmillään n. 80 henkilöä.

Niklaamo on lopetettu. Voimalaitoksista tuhoutui toinen tulipalossa, ja toinen koneiston loppuun kulumisesta.

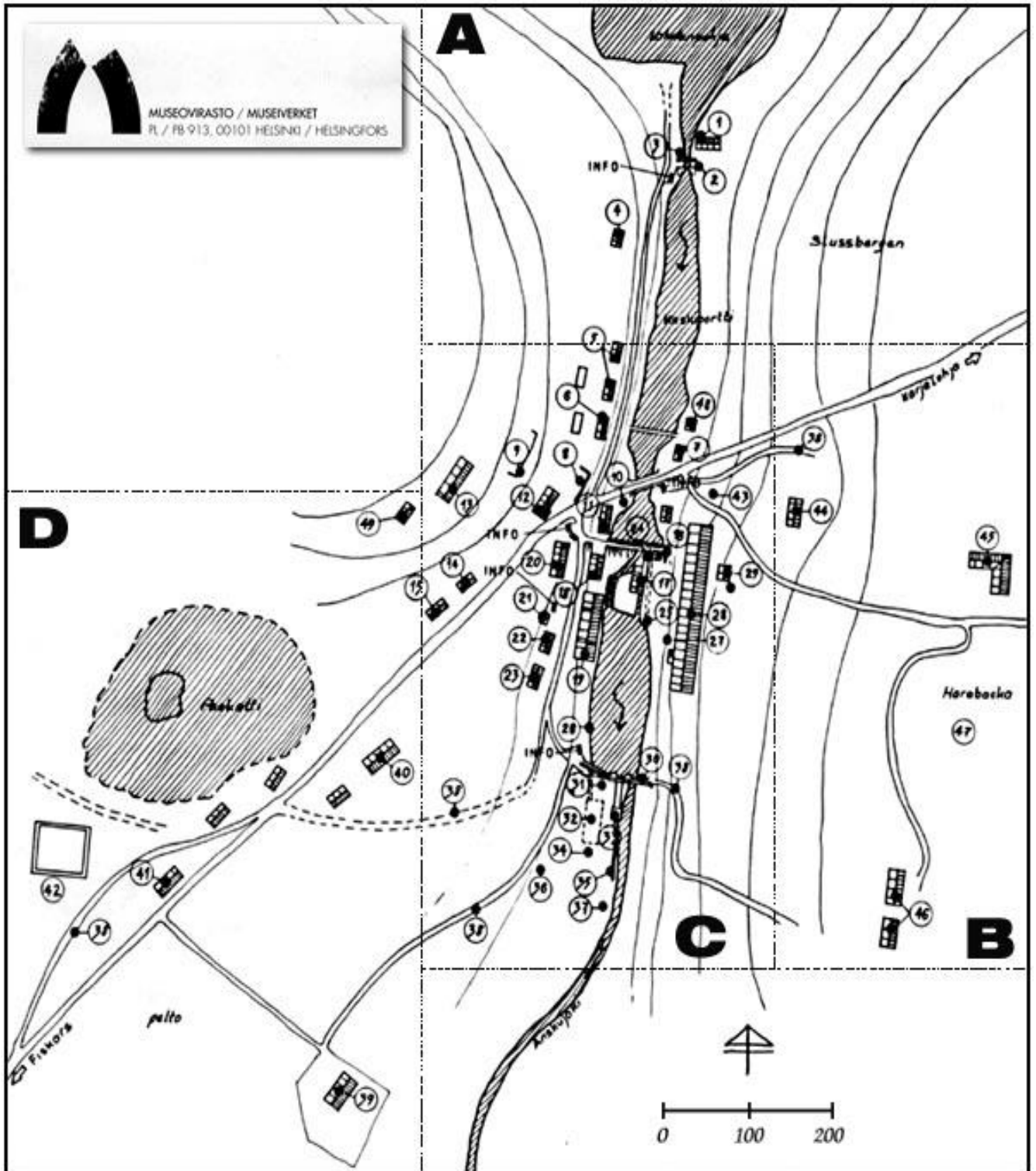
Kasvava sammuttimien maahantuonti, jota edesauttoi markan yliarvostus, vaikeutti kotimaisen sammutinvalmistuksen kilpailuasemaa 1980-luvusta lähtien. Tuotannosta voitiin rationalisoinnin ansiosta vähentää henkilökunnan määrää, ja näin selvitä yli 1980-luvun lopussa alkaneesta lamasta. Henkilökunnan vähentäminen tapahtui hyvässä sovussa.

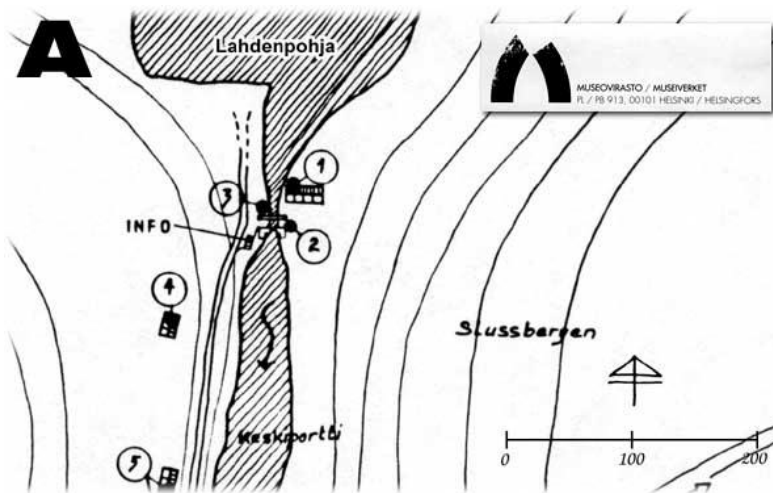
Antskog tänään

Rautaruukin aikana ja vielä verkatehtaan aikana saivat kylän asukkaat lähes 100 %:sesti elantonsa kylän ainoalta työnantajalta, ruukilta. Verkatehtaan konkurssin jälkeen siirtyi nuorempi työikäinen väestö muualle, ja ruukin omistamiin työväen asuntoloihin jäivät asumaan vanhat työntekijät ja eläkeläiset. Vuosikymmenien vieressä ovat näiden tilalle tulleet kesäasukkaat, joita nyt on satakunta. Antskogin kylästä on hävinnyt koulu, 3 kauppa, kirjasto ja viimeksi postikonttori. Vakituksia asukkaita on nykyään n. 120.

Yhteishenki on kuitenkin hyvä, ja varsinkin kesäisin on erilaisia yhteisiä tilaisuuksia, joista tärkein on heinäkuussa järjestetty Antskog-päivä. Helmikuussa 1997 perustettiin kylätoimikunta, jonka tarkoituksena on edistää erilaisiin aktiviteetteihin kyläyhteisön ja asukkaiden hyödyksi. Tehtaan puolesta toimikunnan kokouksiin osallistui johtaja Erik Nummelin.

Antskogin kartta

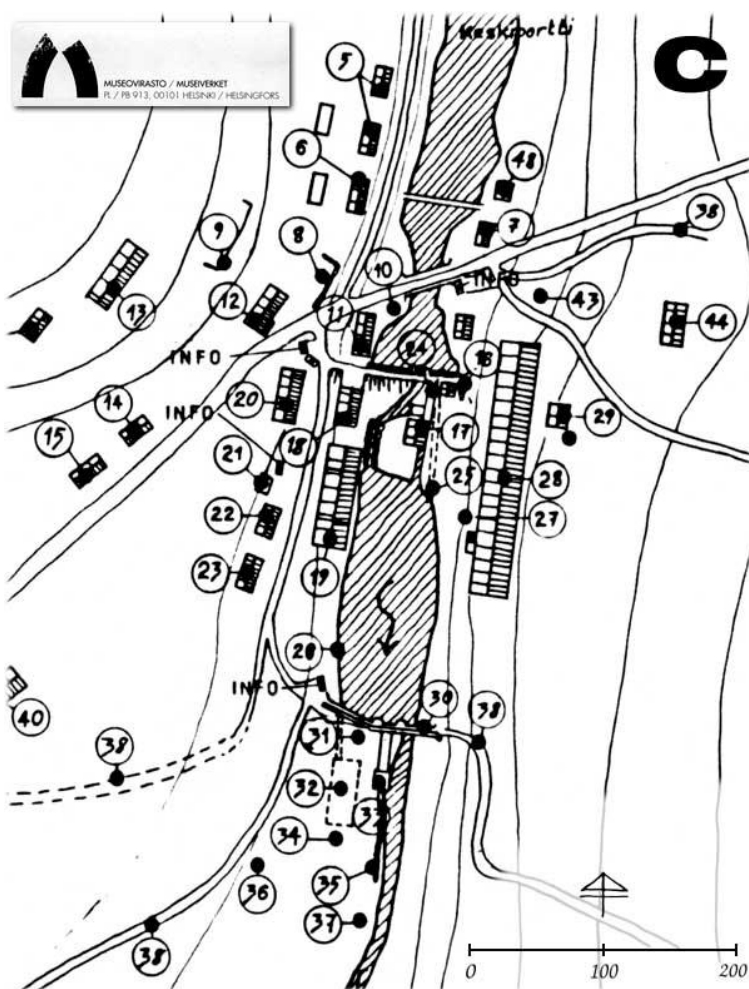

1. Varastorakennus. Rannalla masuunislagia. Ylimmän kosken rannalla, Seljäalan suulla, on masuunikuonaa

2. Säännöstelypato, kanavasulun paikka. Vanhasta sulusta on nähtävissä vain joitain arkkuhirsiä veden alla, betoniosat ovat 1950-60 -luvulta.

3. Kallioon hakattu teksti "Finlands första sluss J. Julin 1824"

4. Työväen asunto (1900-luku?)

5. Työväenasuntoja (1800-luku?)

6. Kaksikerroksinen työväenkasarmi "Plevna" (1800-l jälipuolisko?)

7. Punatiilinen sauna-rakennus (noin 1900?)

8. Luonnonkivipenger

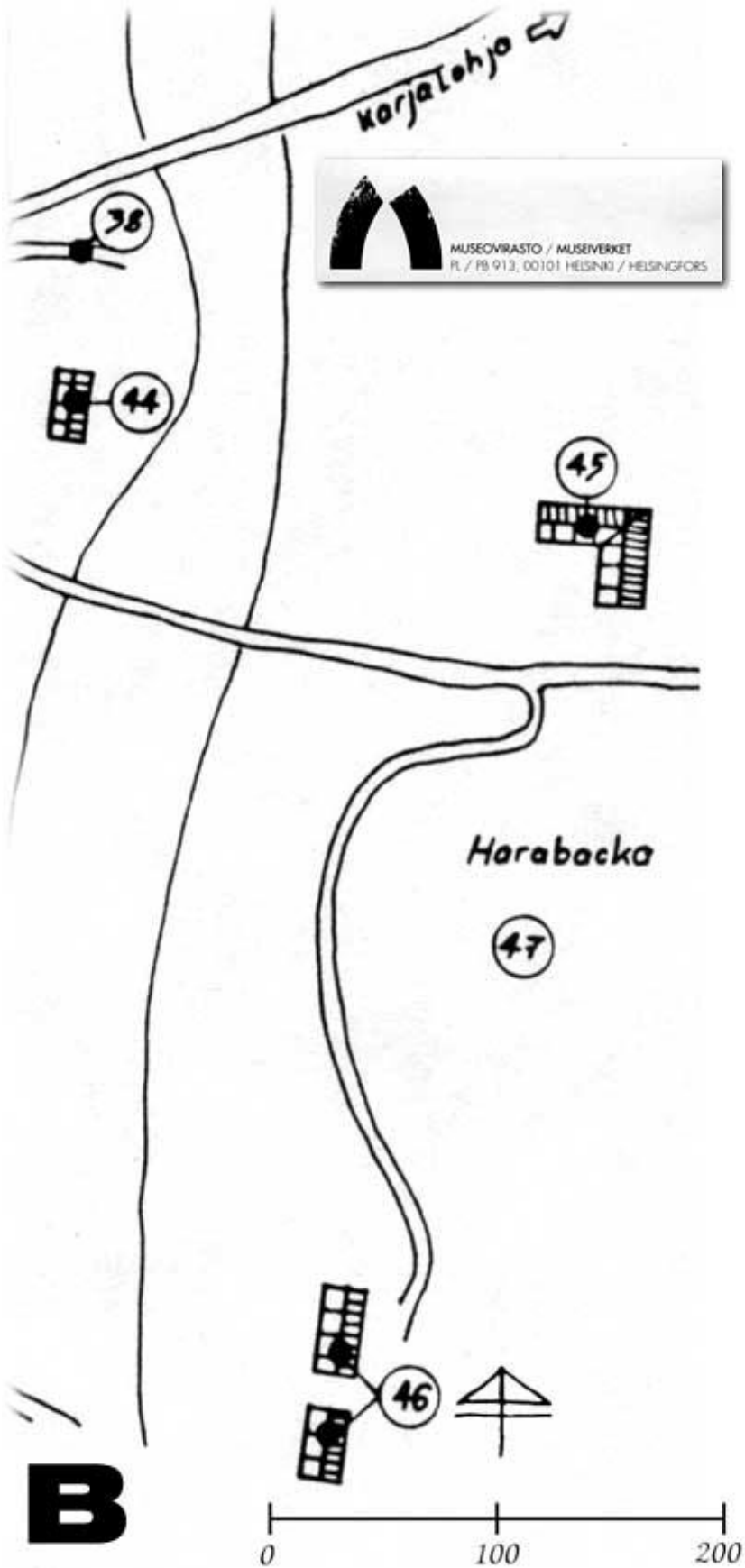
9. Slagitiilikivijalka

10. Kuparimalmin varastopaikka

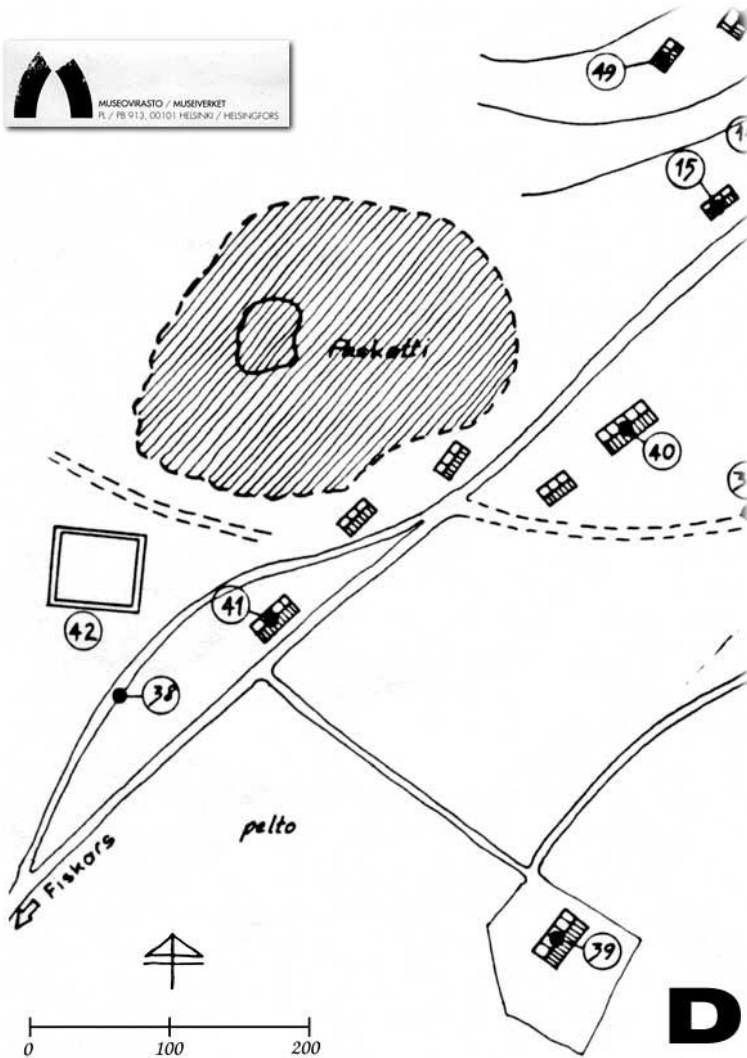
11. Puinen varastorakennus (1800-luku)

12. Ruukinkartano. Runko 1700-luvun keskivaiheilta, muutoksia 1843, 1914.

13. Työväenasunto "Onnela" (1800-luvun loppupuoli?)

14. Työväenasunto "Fiskars I" (1830)
15. Työväenasunto "Fiskars II" (1843)
16. Korkea kivipato (luonnonkiviosia 1824, betoniosia 1960)
17. Sähkölaitos (1908). Sisällä voimansiirtokoneistoja ja mittaritaulu.
18. Vanha verkatehdas (1841, osia vanhasta myllystä?), harmaakivi ja tiili
19. Tehdasrakennus, punatiiltä (1800-luvun loppu, jatkettu myöhemmin)
20. Tiilinen tehdasrakennus (1900-luvun alku)
21. Kellari
22. Paja, sisällä ahjo
23. Dieselvoimalaitos
24. Ruuhi, turbiinikammio, putki ja turbiini (Briegleb, Hansen & Co. Gotha 1905)
25. Uittorännin paikka
26. Patoallas, ollut ennen leveämpi.
27. Jyrkkä rantatörmä, täyttömaata
28. Tiilinen tekstiilitehdasrakennus, lanterniinikatto (1900-luvun alku, jatkettu 1921)

29. Punatiilinen höyryvoima-asema ja savupiippu (1930-1940 –luku?)
30. Betonirakenteinen pato (1947)
31. Vasarapajakuonaa
32. Sähkölaitoksen (1908) ja sahan (1940-luku?) rauniot
33. Betonirakenteinen turbiinikammio, turbiini ja puuruuhi
34. Vasarapajan, myöhemmin kupariruukin paikka
35. Vanhaa kiviseinämää
36. Metsänlaidassa on rakenteiden pohjia ja sysipitoista maata.
37. Runsaasti kuparihyttikuonaa
38. Vanhoja tiepohjia
39. Isännöitsijän asuinrakennus (arkkit. Albert Nyström, 1900-luvun alku). Ympäriällä on puisto.
40. Kansakoulu (1925)
41. Funkkishenkinen kaupparakennus
42. Ruukinkirkon paikka; peruskivet ja kiviäitä ovat näkyvissä. Kirkko on siirretty Kosken ruukille vuonna 1786. "Paskatti" –niminen lampi lienee ulottunut lähelle kirkkoa.
43. Kaksikerroksisen hyvin vanhan työväenasunnon paikka (purettu 1960-luvulla)
44. Työväenasunto (1900-luvun alku?)
45. Antskogin työväentalo (1932)
46. Kaksi työväenkasarmia (noin 1920-30?)
47. Harabacka. Mäellä on eri-ikäisiä työntekijöiden omakotitaloja (1910-1960).
48. Pesutupa ja mankelihuone (sementtitiiltä, 1935), vieressä on kellari (1948).
49. "Småskolan", työväenasunto ja koulu (1890?)